

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն Հ Ա Շ Վ Ե Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայազիտական հետազոտությունների կենտրոնի
2018թ. գիտական հետազոտությունների և գիտակազմակերպչական գործունեության
հիմնական արդյունքների մասին

1. ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի 2018թ. գործունեության կարևորագույն արդյունքներից են՝

ա. Մեծ Սեպասարի պեղավայրի ընդարձակման արդյունքում հայտնաբերվեցին վաղ բրոնզի ժամանակաշրջանին վերաբերող 3 կից կացարաններ, որոնցում հայտնաբերված քարե տարբեր գործիքների առատությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ պեղվածը քարե գործիքների՝ իր տեսակի մեջ առայժմ եզակի հնագույն արհեստանոց է /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Լ.Եզանյան/ :

բ. Ջրափիի ջրասույզ դամբարանադաշտի փրկարարական պեղումներով /ղեկ.՝ Հ.Խաչատրյան/ բացված թաղման ուղեկցող նյութերի մեջ հայտնաբերված՝ մ.թ.ա. 7-րդ դարին բնորոշ ուրարտական մեծաքանակ նյութերի առատությունը եզակի նորահայտ փաստերից է, որ վկայում է Շիրակի բնիկ ցեղերի և ուրարտացիների մ.թ.ա. 7-րդ դարում ունեցած փոխհարաբերությունների մասին:

գ. Ազատանի պեղումները լիովին վերահաստատեցին բնակավայրի և ամրոցի մ.թ.ա. 8-7-րդ դարերում անկում ապրելու իրողությունը: Իսկ ամրոցում աբսիդաձև մառանների գյուտը ընդհանրապես նորույթ է հին Հայաստանի բնակարանային ճարտարապետության մեջ :

դ. Ճշգրտվել են Վիտիրուխի Էթիունյան երկրի /մ.թ.ա. 11-12-րդ դ./, նրա մայրաքաղաք Ամիգուի տեղադրությունները և առաջարկվել են դրանց և շիրակյան *Տեկոթ/Տիկոթ* գետի ու նրա ափամերձ բնակավայրի *Տիկոթ//Ղիգոթ* անունների նոր ստուգաբանություններ : Բացահայտվել են նաև սեպագրային Էթիունի երկրի տարածքում գոյություն ունեցած լույսի և արևի պաշտամունքի կենտրոնները՝ սեպագրային տեղանունների ստուգաբանությամբ և լեզվական-ազգագրական փաստերով՝ նպատակ ունենալով ապացուցել, որ Էթիունի երկրի բնակչությունն ունեցել է գերազանցապես հնդեվրոպական-հայկական ծագում, հնդեվրոպացիներին բնորոշ պաշտամունք և կառույցներ: /ղեկ.՝ պ.գ.դ. Ս.Պետրոսյան/:

ե. Լույս է տեսել կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ» պարբերական ժողովածուի 21-րդ հատորը՝ 230 էջ ծավալով /խմբ. բ.գ.դ. Ս.Հայրապետյան/:

Բազային ֆինանսավորմամբ ստացված հիմնական արդյունքները 2018թ.

ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնը 2018թ. շարունակել է իրականացնել «Շիրակի հնագիտական և պատմազգագրական ուսումնասիրություններ-2» գիտահետազոտական ծրագիրը /ղեկ.՝ ք.գ.դ. Ս.Հայրապետյան/:

--- Դրա շրջանակներում 2018թ. Կենտրոնում շարունակվել է Շիրակի տարբեր ժամանակահատվածների պատմական իրողությունների ուսումնասիրությունը: Տարածաշրջանի հնագույն պատմությունն ուսումնասիրող խմբի կողմից /ղեկ.՝ պ.գ.դ.Ս.Պետրոսյան/ «Ախուրյանի ավազանը մ.թ.ա. 1-ին հազարամյակում» ծրագրային թեմայով շարունակվել է աշխատանքը մ.թ.ա. II-ի հազարամյակներին Ախուրյանի ավազանում վկայված Էրիախիի հարևան երկրների տեղադրության ճշգրտման, դրանց բնակչության պաշտամունքի և լեզվական պատկանելության պարզաբանման ուղղությամբ: Մասնավորապես, ճշգրտվել են Վիտիբուխի Էթիունյան երկրի, նրա մայրաքաղաք Ամիգուի տեղադրությունները և առաջարկվել են դրանց և շիրակյան *Տեկոթ/Տիկոթ* գետի ու նրա ավազանի բնակավայրի *Տիկոթ//Ղիգոթ* անունների նոր ստուգաբանություններ: Բացահայտվել են նաև սեպագրային Էթիունի երկրի տարածքում գոյություն ունեցած լույսի և արևի պաշտամունքի կենտրոնները՝ համապատասխան սեպագրային տեղանունների ստուգաբանությամբ և լեզվական-ազգագրական փաստերով՝ նպատակ ունենալով ապացուցել, որ Էթիունի երկրի բնակչությունն ունեցել է գերազանցապես հնդեվրոպական-հայկական ծագում, նրանց բնորոշ պաշտամունք և կառույցներ:

2018-ին Կենտրոնում շարունակվել են պատմական գավառի և հարակից տարածքների պատմաժողովրդագրական ուսումնասիրությունները: Թեմաներից մեկով՝ «Պատմական Տայք նահանգը 16-19-րդ դդ.» /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա.Ակոպով/ 2018-ին առանձնապես մանրազնին ուսումնասիրվել է Օսմանյան կայսրության կազմի մեջ մտնող պատմական Տայքի Կիսկիմի և Թորթումի հայաշատ գավառների վարչաժողովրդագրական պատկերը: Այդ նպատակով կազմակերպվել է 2 մասնավոր այցելություն Արևմտյան Հայաստան /Տայք/, կապեր են հաստատվել և համագործակցություն է պլանավորվել Արդահանի համալսարանի հետազոտողների հետ:

«Ալեքսանդրապոլի գավառը 1918-20 թթ.» թեմայի շրջանակներում /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ս.Հայրապետյան/ 2018-ին գիտական գնահատանքի է արժանացել 1918թ. սեպտեմբերին օսմանյան զորքերի կողմից զինագրավված Ալեքսանդրապոլում Գ. Խոյեցյանի գլխավորությամբ ստեղծված ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչության գործունեությունը, որը քաղաքային ինքնավարության հետ միասին, պետական այլ հաստատությունների բացակայության պայմաններում, վերածվեց ոչ միայն քաղաքի և գավառի հասարակական-պետական բոլոր գործերը կենտրոնացնող, այլև ազգաբնակչության և թուրքական հրամանատարության միջև միջնորդ հանդիսացող կարևոր մարմնի՝ իր գործունեության ընթացքում բա-

ցառիկ տեղեկություններ հավաքելով զինագրավված գավառում թուրքերի վարչական և ժողովրդագրական քաղաքականության մասին և իր զեկուցագրերում լավագույնս բացահայտելով բնակչության ապրած մեծագույն ողբերգության պատկերը:

«Ալեքսանդրապոլի գավառը XX դ. 20-30 թթ.» թեմայի շրջանակներում 2018-ին շարունակվել է նաև տարածաշրջանում խորհրդային իշխանության հաստատման շրջանի /1921-1930թթ./ քաղաքական պատմության ուսումնասիրությունը Ալեքսանդրապոլի գավառում խորհուրդների առաջին ընտրությունների, խորհրդային պետականաշինության, քաղաքական բռնությունների, կոմունիստական մենատիրության հաստատման վերաբերյալ /ղեկ.՝ պ.գ.թ.Կ.Ալեքսանյան/:

2018-ին **«Ալեքսանդրապոլի հասարակական և կրթամշակութային կյանքը XIX դ.վերջին և XX դ. սկզբին»** թեմայի /ղեկ.՝ պ.գ.թ.Գ.Այվազյան/ շրջանակներում ուսումնասիրվել են XIX դարի Ալեքսանդրապոլի հասարակագիտական մտքի ձեռքբերումները կրթության փիլիսոփայության ուղղությամբ՝ փորձելով պատասխանել քաղաքում իգական կրթության կարևորման, իգական դպրոցների բացման գաղափարական-տեսական հիմքի, մեթոդաբանական սկզբունքների մասին հարցերին:

Ծրագրի շրջանակներում 2018-ին Կենտրոնում շարունակվել է նաև **«Մեծ եղեռնը վերապրածները»** թեման /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ի.Ավագյան/՝ նվիրված Եղեռնի տարիներին Շիրակում և մասնավորապես Ալեքսանդրապոլում հանգրվանած արևմտահայ որբուկների ու նրանց ժառանգների մասին տեղեկությունների հավաքմանն ու մշակմանը: Զուգահեռաբար կատարվել է ներկայիս Գյումրու պատմական միջուկը կազմող փողոցներում տների, քաղաքային հին գերեզմանոցում ճարտարապետական ուրույն արժեք ներկայացնող հուշակոթողների ուսումնասիրությունը:

2018-ին շարունակվել է **«Սոցիալ-տնտեսական և ժողովրդագրական դրությունը Շիրակի մարզում 21-րդ դարասկզբին»** /ղեկ.՝ պ.գ.թ., Ա.Բոյաջյան/ սոցիոլոգիական հետազոտությունը՝ նպատակ ունենալով ներկայացնել մարզի բնակավայրերի սոցիալ-տնտեսական և կառուցվածքային փոփոխությունները, բացահայտել ներկայիս էթնոժողովրդագրական գործընթացների առանձնահատկությունները մարզում:

Ընդհանուր առմամբ՝ Կենտրոնի պատմաբանների խումբը 2018-ին հրատարակել է 17 հոդված /4-ը՝ արտերկրում/, մասնակցել 5 միջազգային /1-ը՝ արտերկրում/ գիտաժողովների, հանձնել է տպագրության 19 հոդված /7-ը՝ արտերկրում/ և 2 մենագրություն՝ «Մեծ եղեռնը վերապրածները» մատենաշարի վեցերորդ պրակը /16 տպ. մ./ և «Ալեքսանդրապոլի գավառը խորհրդային իշխանության հաստատման շրջանում /1921-1922թթ./» /18 տպ. մ./: --- «Շիրակի հնագիտական և պատմագագրական ուսումնասիրություններ» ծրագրի կարևոր բաղադրիչներից է նրա հնագիտական հուշարձանների հետազոտությունը: 2018-ին Կենտրոնի հնագետների խումբը /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Լ.Եզանյան/ **Մեծ Սեպասարի վաղբրոնզիդարյան հնագիտական հուշարձանի** պլանային պեղումներն /հունիս-հուլիս/իրականացրել է սարավանջի հարավային հատվածում՝ ստանալու համար տաճարական համալիրի սահ-

մանների հատակագծային ավելի ամբողջական պատկերը: Պեղածո նյութերի մեջ կան քարից կուռքեր, բեկորային խեցեղեն, ծիսական տարբեր առարկաներ: Օգոստոսին հայ-գերմանական համատեղ արշավախմբի կազմում մասնակցել է Ազատանի մ.թ.ա. XIII-VIII դդ. ամրոց-բնակավայր-դամբարանադաշտի, իսկ սեպտեմբերին Ջրափիի երկաթիդարյան դամբարանադաշտում փրկարարական պեղումներին: Խումբը գիտական հաղորդումներով հանդես է եկել 2 միջազգային և 1 հանրապետական գիտաժողովներում, հրատարակել 5 հոդված /3-ը՝ արտերկրում, հանձնել տպագրման 3-ը: Հրատարակման է նախապատրաստվել «Մեծ Սեպասարի նյութական և հոգևոր մշակույթը» մենագրությունը /18 տպ.մ./:

---- Կենտրոնում իրականացվող բազային գիտահետազոտական ծրագրի կարևոր բաղադրիչներից է նրա հարուստ ազգագրական ժառանգության արժևորումը: Ծրագրի շրջանակներում 2018-ին շարունակվել է **«Ալեքսանդրապոլ-Լենինական-Գյումրի քաղաքի սոցիոնորմատիվ և հումանիտար մշակույթ»** թեմայի ուսումնասիրությունը /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Կ.Բազեյան/, մասնավորաբար, Ալեքսանդրապոլի՝ որպես նորաստեղծ քաղաքի ձևավորման վրա այլեթնիկ՝ հիմնականում ռուսական մշակութային ազդեցության քննությունը: Հետազոտության արդյունքում վեր են հանվում ռուսական ու դրանով միջնորդավորված եվրոպական մշակույթի կոնկրետ դրսևորումները Ալեքսանդրապոլի քաղաքաշինության, ճարտարապետության մեջ, բնակարանային համալիրում, ինչպես նաև բնակչության կենսապահովման ու հոգևոր մշակույթում:

«Շիրակի ժողովրդական ձեսերի ու տոների ժամանակակից փոխակերպումներ, տոնահանդեսի մշակույթ» ազգահոգեբանական թեմայի գծով /ղեկ.՝ հ.գ.թ. Կ.Սահակյան/ 2018-ին շարունակվել է տոների հայկական ավանդական մշակույթի և Շիրակում դրանց արդի զարգացումների մեկնաբանությունը: Աղետի 30-ամյակի առիթով տարբեր երկրներում տեղի ունեցած աղետների վերաբերյալ տեսագործական հետազոտությունների բաղադրամասեր տարբերակվել են տարբեր ազգերի գենոֆոնդի և նրանց ինքնապաշտպանական մեխանիզմների ամրակայման առանձնահատկությունները՝ հոգեկարգավորման գործընթացում, բացահայտվել սթրեսների հաղթահարման ժամանակակից մարտահրավերները:

2018-ին շարունակվել է նաև **«Շիրակի ավանդական երաժշտության արդի հիմնախնդիրները և զարգացման միտումները»** ազգաերաժշտաբանական թեման /ղեկ.՝ արվ.թ. Հ.Հարությունյան/: Ուսումնասիրվել են ողբի ժանրի մերօրյա դրսևորումներ՝ բազմակերպ ժանրային նմուշներով, ավանդականի կողքին նաև փոխակերպված օրինակներով: Եզրակացվել է, որ ողբերգը Շիրակի երաժշտական բանահյուսության եզակի ժանրերից է, որը ոչ միայն պահպանել է գործառույթը, այլև՝ ավանդական երգաստեղծության կարևոր մեխանիզմները: Շիրակի մարզի Ցողամարգ, Արփենի, Գոգհովիտ գյուղերում ձայնագրվել են և մշակման փուլում են շուրջ 100 երաժշտաբանահյուսական նմուշներ:

2018-ին ավարտին է հասցվել բանագիտական բնույթի մեկ ուսումնասիրություն՝ **տարբեր լեզվամշակույթներում օրորոցայինների՝ որպես բանահյուսական տեքստերի, զուգադիր քննություն՝** նրանց լեզվաոճական և բովանդակային առանձնահատկությունների

վերլուծությամբ /դեկ.՝ Ն.Մատիկյան/, որն իբրև թեկն. ատենախոսություն, կապաշտպանվի դեկտեմբերին: Հետազոտության արդյունքները գործնականորեն կիրառելի են լեզվամշակութաբանության, ոճագիտության, միջմշակութային հաղորդակցության դասընթացներում: Ընդհանուր առմամբ՝ Կենտրոնի ազգաբանների խումբը 2018-ին հանձնել է տպագրության 1 մենագրություն /«Ալեքսանդրապոլի աշուղական համբարությունը», 17 տպ.մ./ և 3 հոդված, հրատարակել է 11 գիտական հոդված /չորսը՝ արտերկրում/, ունեցել է միջազգային գիտաժողովի 17 հաղորդում /5-ը՝ արտերկրում/, ներկայացրել է պաշտպանության 1 թեկնածուական ատենախոսություն:

2018-ին Կենտրոնում իրականացվող ծրագրի շրջանակներում ընդհանուր առմամբ հրատարակվել են 33 գիտական հոդված /11-ը՝ արտերկրում /, գիտաժողովների 25 զեկուցում /6-ը՝ արտերկրում/, հանձնվել է տպագրության 25 հոդված /6՝-ը արտերկրում/, նախապատրաստվել է հրատարակման 4 մենագրություն: Լույս է տեսնել Կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ» պարբերական ժողովածուի 21-րդ հատորը, մարզի տարածքում իրականացվել են 3 հնավայրերի պեղումներ, 2 ազգագրական գիտարշավներ, 15 գիտական սեմինարներ: Գործել են ֆեյսբուկյան էջը և համացանցում տեղադրված երկլեզվյա կայք-էջը /www.shirakcenter.sci.am/՝ կենտրոնի գիտական, գիտակազմակերպչական և հրատարակչական գործունեության մասին մանրամասն տեղեկատվությամբ:

ՇՀՀ կենտրոնի տնօրենի ԺՊ

գիտքարտուղար

Ս. Հայրապետյան

Հ. Հարությունյան

2. Թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված արդյունքները 2018թ.

2018թ. սեպտեմբերից կենտրոնում իրականացվում են ՀՀ ԿԳՆ գիտության պետական կոմիտեի «Շիրակի մարզի գիտական կազմակերպություններում իրականացվող գիտական հետազոտությունների աջակցության ծրագիր-2018» մրցույթով անցած երկամյա ժամկետով երկու թեմաներ.

«1 թթ. իրողությունները Շիրակի բնակչության պատմական հիշողության համատեքստում գիտական թեմայի /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Կ.Բազեյան/ առաջին տարվա ծրագրով նախատեսված միջոցառումների շրջանակում ս.թ. սեպտեմբեր-նոյեմբեր ամիսներին իրականացվել են արխիվային նյութերի որոնման և դուրս բերման աշխատանքներ ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտում, Հայաստանի ազգային արխիվում և Մարդարապատի հուշահամալիրի հայոց ազգագրության թանգարանում:

«Ժողովրդագրական գործընթացները Ալեքսանդրապոլի գավառում 20-րդ դարի առաջին քսանամյակում գիտական թեմայի /ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա.Հայրապետյան/առաջին տարվա ծրագրով նախատեսված միջոցառումների շրջանակում ս.թ. սեպտեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին կատարվել են մասնագիտական գրականության վերլուծություն ՀՀ ազգային գրադարանում, նյութերի որոնողական և հավաքչական պլանավորված աշխատանք Հայաստանի ազգային արխիվում, ինչպես նաև ժամանակի հայ պարբերական մամուլի ուսումնասիրություն:

ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի տնօրենի ԺՊ

գիտքարտուղար

Ս. Հայրապետյան

Հ. Հարությունյան

4. –

5. 2018թ. հրապարակումների ցանկ

Մենագրություններ, ժողովածուներ

1. ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ» հոդվածների պարբերական ժողովածու, Գյումրի, հ.21, 2018թ., 240 էջ:

Հոդվածներ, զեկուցումներ

1. Ալեքսանյան Կ.Վ., Մերձավոր Արևելքի Ամերիկյան նպաստամատույց կոմիտեի գործունեությունն Ալեքսանդրապոլի գավառում 1919-1921թթ., Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ.21, 2018թ., էջ 128-135 :
2. Ալեքսանյան Կ.Վ., Փաստաթղթեր Ալեքսանդրապոլի գավառային խորհուրդների ընտրությունների վերաբերյալ, Ե., «Բանբեր Հայաստանի արխիվներին», N 126, 2018թ., էջ 129-155:
3. Ակոպով Ա.Ա., Թորթումի գավառի հայ բնակչությունը XIX դարի 30-70-ական թթ., Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 96-106:
4. Ակոպով Ա.Ա., Կիսկիմի գավառի հայ բնակչությունը XIX դարի 30-70-ական թթ., Ե., Բանբեր Մատենադարանի, հ. 25, 2018, էջ 258-267:
5. Այվազյան Գ.Է., XVIII-XIX դարերի հայ ազգային-քաղաքական խորհրդանիշների պատմությունից, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 107-112:
6. Ավազյան Բ.Է., Գյումրու հին գերեզմանոցը որպես մշակութային պահպանական միավոր, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 195-210:
7. Ավազյան Բ.Է., Ուրվագծեր Ալեքսանդրապոլի պատմամշակութային դիմապատկերից (մասն II), Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 159-167 :
8. Ավազյան Բ.Է., Տարալեզու բառերի և արտահայտությունների համատեղումը և բաշխվածությունը Գ.Հմայակյանի հուշերում և ստեղծագործություններում, Վանաձոր, Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան, «Լեզու, խոսք, իրականություն» միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Է.Աթայանի ծննդյան 85-ամյակին, 2018, էջ 314-324:
9. Բազեյան Կ.Ռ., Աղանյան Թ.Գ., Արվեստն ու գեղարվեստական արհեստագործությունը հետադեպյան Գյումրու բնակչության հարմարվողականական գործընթացներում, Գյումրի, ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 5-14:
10. Բազեյան Կ.Ռ., Աղանյան Գ., Գիտության և մշակույթի նվիրյալը, Ե., Պատմա-բանասիրական հանդես, N 1, 2018, էջ 285-291:

11. Բոյաջյան Ա.Ա., Ժողովրդագրական գործընթացները Շիրակի մարզի գյուղական բնակավայրերում (XXդ.-XXIդ. սկիզբ), Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 136-148:
12. Եզանյան Լ.Գ., Վաղբրոնզիդարյան իլիկի գլուխներ Մեծ Սեպասարից և դրանց ծիսապաշտամունքային համատեքստը, Ե., ԵՊՀ, ԳԱԱ Հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտ, «Արագածի թիկունքում» հնագիտական հետազոտություններ՝ նվիրված Տելեմակ Խաչատրյանի հիշատակին, 2018, էջ 29-35:
13. Եզանյան Լ.Գ., Ոչխարի պաշտամունք և անարյուն զոհաբերություն (ծիսական գործառույթներով առարկաների շուրջ), Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 38-49:
14. Եզանյան Լ.Գ., Խաչատրյան Հ.Հ., Պետրոսյան Լ.Ա., Ֆուրթվենզլեր Ա., Նեուսեր Թ., Մաուերման Դ., Ազատանի 2015թ. պեղումները, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 168-182:
15. Հայրապետյան Ա.Ս., Ժողովրդագրական գործընթացներն Ալեքսանդրապոլի գավառում 1918թ. մայիս-նոյեմբեր ամիսներին, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 113-127:
16. Հարությունյան Հ.Հ., Ալեքսանդրապոլի աշուղական երգերը Արշակ Բրուսյանի գրառումներում, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ.21, 2018, էջ 15-25:
17. Հարությունյան Հ.Հ., Հովհան Օձնեցու ծորուն շարականները, Ե., Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի տարեգիրք, 2018, էջ 45-55:
18. Մատիկյան Հ.Հ., Քաղաքային ժողովրդական օրորոցային երգի ոճական առանձնահատկությունների մասին, Ե., ԳԱԱ ԼԻ «Ջահուկյանական ընթերցումներ» զեկուցումների ժողովածու, 2018, էջ 199-207:
19. Մատիկյան Հ.Հ., Տիկնիկը որպես մանկանոցի անձնավորված կերպար, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ.21, 2018, էջ 33-37:
20. Պետրոսյան Լ.Ս., Այգի-պարտեզներ և սրբավայր-արգելանոցներ ՀինԱրևելքում և Հայաստանում, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 84-95:
21. Պետրոսյան Ս.Գ., Սեպագրային ՍԻՐՍ(ԻԻ)/ երկրի տեղադրության շուրջ, Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 50-59:
22. Պետրոսյան Ս.Գ., Սևանա լճի պաշտամունքը և դրա հետևանք տեղանունները, Ե., «ՎԷՄ համահայկական հանդես», 2018, N 2, էջ 30-43:
23. Պետրոսյան Ս.Գ., «Ծառ/արև» պաշտամունքը և դրա դրսևորումները ուրարտական արքայանուններում», Վիեննա-Երևան, «Հանդես ամսօրեայ», N 1-42, 2018, էջ 275-294:
24. Սահակյան Կ.Ա., Հովհաննիսյան Ռ., «Իմ քայլը՝ ելից դուռ», Գյումրի, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», հ. 21, 2018, էջ 25-32:

25. Авагян И.Э., Оганнисян А., Крепость Александрополь - Кавказский форпост Российской империи, Грозный, Всероссийский историко-этнографический форум «Роль северокавказских городов в социально-экономическом и историко-культурном развитии Кавказа», посвященный 200-летию основания г. Грозного, 2018, с.16-24.
26. Авагян И.Э., Оганнисян А., Несколько воспоминаний о Сталинских репрессиях, Полевые исследования на Алтае, в Прииртышье и Верхнем Приобье (археология, этнография, устная история), Горно-Алтайск, Материалы XIII международной научно-практической конференции, Вып. 13, 2018, с.104-114.
27. Еганян Л.Г., Ритуальные столики из Мец Сепасара, Тюмень, Международная пятая конференция „Экология древних и традиционных обществ,, материалы всероссийской научной конференции, Вып. 4, 2018, с. 77-81.
28. Матикян А.Г., Ново-Нахичеванские колыбельные в контексте христианской культуры. М., 300 лет Российской и Ново-Нахичеванской епархии ААЦ. Исторический путь и современность: материалы международной научной конференции , 2018, с. 377-382.
29. Худавердян А.А., Хачатрян А.А., Еганян Л.Г., История жизни и смерти всадника из памятника Ширакаван (по данным физической антропологии). Ե., ԵՊՀ, ԳԱԱ ՀԱԻ «Արագածի թիկունքում» հնագիտական հետազոտություններ` նվիրված Տ.Խաչատրյանի հիշատակին, 2018, էջ 218-224:
30. Harutyunyan A., 1918 Gharakilisa incidents as continuation of the Ottoman genocidal policy, Yerevan, “Journal of Armenian studies”, N 2 (17), 2018, p. 41-49.
31. Harutyunyan H., On Some Features of the Musical Element in Art Therapy. Уфа, «Международный академический вестник», № 3 (23), 2018, с. 35-38.
32. Harutyunyan H., L’activité de la société des achoughs d’Alexandropol dans le contexte des principes fondamentaux de Komitas, Warsaw, «World Science», №11(39), 2018, p. 25-35.
33. Harutyunyan H., The Art of Ashug of Alexandropol. Warsaw, «World Science», № 3 (31), 2018, p. 35-38.

6. Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն

Տնօրեն` ք. գ. դ. Ս. Ա. Հայրապետյան,
Գիտքարտուղար` արվ. թ. Ն. Ն. Հարությունյան,

Էլեկտրոնային փոստ` hkentrion@mail.ru
Կայքէջ` www.shirakcenter.sci.am

7. –

8. Տվյալներ կադրերի վերաբերյալ

ա/ -

բ/ Ընդունվել է 2 /1

գ/ Մինչեւ 35` 4, բարձր` 19

9.- Պաշտպանվել է մեկ թեկնածուական ատենախոսություն

10. – Առաջատար գիտաշխատող Ս. Պետրոսյանը պարգևատրվել է Շիրակի պետական համալսարանի ոսկե մեդալով, գիտաշխատող Ռ. Հովհաննիսյանը պարգևատրվել է Շիրակի մարզպետարանի պատվոգրով:

11. - ՇՀՀ կենտրոնը հաշվետու տարում համագործակցել է ԳԱԱ հայագիտական ինստիտուտների, Բեյրութի Հայկազեան համալսարանի, ԵՊՀ-ի, ՀՊՄՀ-ի, ՇՊՀ-ի մի շարք հայագիտական ամբիոնների, Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայի, Հայաստանի պատմության ազգային, Հ. Շարամբեյանի անվան ժող. արվեստի, Գյումրու երկրագիտական եւ ժող. ճարտարապետության ու քաղաքային կենցաղի թանգարանների, ԳԱԹ-ի եւ այլ պետական ու հասարակական կազմակերպությունների հետ: Համատեղողների թիվը` 7 /ՇՊՀ/:

2018թ. համատեղ 9 հրապարակումներ են եղել. Պատմության ինստիտուտի/2/, Հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի /3/, Հալեի համալսարանի գերմանական հնագիտական արշավախմբի /1/, ՇՊՀ պատմության ամբիոնի /1/, ՇՊՀ իրավագիտության ամբիոնի /2/ հետ:

12. –

ՇՀՀ կենտրոնի տնօրենի ԺՊ`

Ս.ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

գիտքարտուղար`

Հ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Աղյուսակ 1 -

Աղյուսակ 2

2018թ. թեմատիկայի ամփոփ տվյալներ

N	Կազմակերպությունը	Թեմաների կամ պայմանագրերի թիվը (n) և ֆինանսավորման ծավալը (X հազ.դր.)			
		Նպատակային ֆինանսավորում	Բազային	Թեմատիկ	Տնտ. Պայմանագրեր
1	«Շիրակի հայազիտական հետազոտությունների կենտրոն» ՊՈԱԿ		1	3	
			26.970.7	3.480.0	

Աղյուսակ 3

Կազմակերպության անցկացրած հանրապետական և միջազգային միջոցառումները

N	Միջոցառման անվանումը	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			ընդամենը	Այդ թվում՝ արտերկրից
1	2	3	4	5
1.	Հանրապետական գիտական ընթերցումներ՝ նվիրված 1918թ. մայիսյան իրադարձություններին	Գյումրի, 28-29 մայիսի ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոն, «Ընտանիք» ՀԿ	10	
	Գիտական ընթերցումներ Արեւմտյան Հայաստանում (Կարս)՝ նվիրված առաջին հանրապետության 100-ամյակին	Անի, Կարս, Վան, 03-05 օգոստոս, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոն, Համշեն Տուր	7	
2.	Հանրապետական գիտական ընթերցումներ նվիրված Հայաստանի Հանրապետության կազմավորման 100-ամյակին	Գյումրի, 26 հոկտեմբերի ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոն, Եվրոպական համալսարանի մասնաճյուղ	18	
	Բանավիճային «Կլոր սեղան»՝ նվիրված 1988թ. երկրաշարժի 30-ամյակին եւ գրքի շնորհանդես	Գյումրի, 05 դեկտեմբերի ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոն, ԳԱԱ ԵԻՄԻ	23	3

Աղյուսակ 4

Աշխատակիցների արտասահմանյան (այդ թվում՝ ԱՊՀ երկրներ) կատարած գործուղումները

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Գործուղված գիտնականների քանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	2	3	4	5	6
	«Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն» ՊՈԱԿ	Ֆրանսիա, Անգլիա, Վրաստան, ՌԴ	1 1 2 1	2 2	

Աղյուսակ 5

կազմակերպությունում արտասահմանյան գիտնականների ընդունելությունը

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Ընդունված գիտնականների քանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	2	3	4	5	6
1	«Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն» ՊՈԱԿ	ՌԴ, Ֆրանսիա Թուրքիա, Գերմանիա, Վրաստան		2 4 4	2 4 3

- Աղյուսակ 6

Աղյուսակ 7

Կազմակերպության 2018թ. Ֆինասավորման ծավալները

N	Կազմակերպությունը	Բյուջե	Արտաբյուջե	Դրամաշնորհներ		
				Արտաբյուջե (\$, €, րպ.)	Արժույթի կուրսը	Դրամ
1	2	3	4	5	6	7
	«ՇՀՀ կենտրոն» ՊՈԱԿ	33.750.700	56.400			

Աղյուսակ 8

ԳԱԱ գիտաշխատողների 2018թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

N	Կազմակերպությունը	Մենագրություններ, ժողովածուներ, գրքեր		Ուսումնական ձեռնարկ, դասագիրք		Հոդվածներ, գեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	«ՇՀՀ կենտրոն» ՊՈԱԿ	1		-	-	22	11	19	6

Աղյուսակ 9

Ասպիրանտների թվաքանակը

Կազմակերպությունը	Ասպիրանտների քանակն (այդ թվում՝ կանայք) առ 01.01.2019թ.		Հաշվտու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում կանայք)	
	ա/կ.	ա/չկ.	ա/կ.	ա/չկ.
1	2	3	4	5
«ՇՀՀ կենտրոն» ՊՈԱԿ	-	1	-	-

- Աղյուսակ 10

Աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներն առ 01.01.2019թ.

N	Կազմակերպությունը	Աշխատողների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատողների թիվը	ԳԱԱ ակադեմիկոսներ	ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
1	2	3	4	5	6	7	8
	«ՇՀՀ կենտրոն» ՊՈԱԿ	23	19			2	11

ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի տնօրենի ԺՊ՝

Ս. Հայրապետյան

ГОДОВОЙ ОТЧЕТ

Об основных результатах научной и научно-организационной деятельности 2018 г.

Ширакского центра арменоведческих исследований НАН РА

1. Из основных результатов деятельности ШЦАИ НАН РА за 2018 г. можно выделить следующие:

а. В следствие расширения территории раскопок Мец Сепасарского соборного комплекса были обнаружены 3 смежных жилища эпохи ранней бронзы. Обилие разнообразных каменных инструментов позволяет делать вывод, что раскопана древнейшая мастерская каменных инструментов (рук. к. ист.н. Л.Еганян).

б. В спасательных раскопках, проводимых в затопленном некрополе Джрапи, были обнаружены материалы погребального обряда, в которых обильны урартские материалы 7-го века до н.э. Это один из немногих найденных свидетельств о взаимоотношениях коренных племен Ширака и урартцев в 7 веке до н.э. (рук. А.Хачатрян).

в. Раскопки Азатана полностью подтвердили факт упадка в 8-7 вв. до н.э. в жизни поселения и крепости. А находка абсидообразных погребов – совершенно новое явление в жилищной архитектуре древней Армении.

г. Уточнены местоположения страны Этиунской Витирухи (11-12 вв до н.э.) и ее столицы Амигу, предложены новые этимологии этих топонимов, а также имен ширакской реки Текор/Тикор и ее пребрежного поселения Тикор/Дигор. Выявлены также культовые центры света и солнца клинописной страны Этиуни, в соответствии этимологии клинописной топонимики и языкового-этнографического материалов, с целью доказать, что население страны Этиуни имело преимущественно индоевропейско-армянское происхождение, характерные для индоевропейцев культ и общественных построений (рук. д.ист.н. С.Петросян).

д. Издан 21-й том периодического сборника Центра «Научные труды», с объемом 230 с. (ред. д.фил.н. С.Айрапетян).

2. Основные результаты по базовому финансированию в 2018 г.

В 2018г. в ШЦАИ НАН РА было продолжено осуществление научно-исследовательской программы “Археологические и историко-культурные исследования Ширака - 2”(рук. д.фил.н. С.Айрапетян).

-----В ее рамках в 2018г. в Центре было продолжено исследование исторических реалий Ширака разных времен и эпох. Группой, изучающей древнейшую историю Ширака по теме «Бассейн Ахуряна в 1-м тысячелетии до н.э.» (рук. д.ист.н. С.Петросян), была продолжена работа по направлению уточнения местоположения соседних стран Эриахи, культа и языковой принадлежности их населения. В частности, уточнено местоположение страны Этиунской Витирухи (11-12 вв до н.э.), ее столицы Амигу и предложены новые этимологии как этих топонимов, так и имен ширакской реки Текор/Тикор и е пребрежного поселения Тикор/Дигор.

Выявлены также культовые центры света и солнца клинописной страны Этиуни, в соответствии этимологии клинописной топонимики и языкового-этнографического материалов, чтобы доказать, что население страны Этиуни имело преимущественно индоевропейско-армянское происхождение, характерные для индоевропейцев культ и общественные построения.

В 2018г. в Центре были продолжены историко-демографические исследования исторического гавара и прилегающей ей территорий. Одной из тем – «Историческая губерния Тайк в 16-19 вв.» (рук. к.ист.н. А.Акопов), в 2018г. особенно тщательно исследована административно-демографическая картина гаваров исторического Тайка Кискима и Тортума, входивших в состав Османской Империи и имевших самое большое количество армянского населения. С этой целью были организованы 2 частных визита в Западную Армению (Тайк), налажены контакты и планирование на сотрудничество с исследователями Ардаганского университета.

В рамках темы «Александропольский уезд в 1914-1920 гг.» (рук к.ист.н. А.Айрапетян) научной оценки удостоена деятельность основанная Г.Хоецяном дипломатического представительства РА, оккупированной в сентябре 2018г. османскими войсками Александрополе. и. Оно вместе с городской автономией, в условиях отсутствия других государственных учреждений, превратился в важного органа не только сосредоточившего все общественно-государственные дела города и гавара, но и ставшего посредником между народонаселением и турецким командованием. На протяжении своей деятельности дипломатического представительства собрала исключительно важные сведения о турецкой административной и демографической политике в оккупированном гаваре и в своих докладных записях выявила картину страшной трагедии, пережившей армянским населением.

В рамках темы «Александропольский уезд в 20-30-е гг. XX в.» в 2018 г. было продолжено исследование политической истории периода установления советской власти в регионе (1921-1930 гг.), в частности о первых выборах советов, советском госстроительстве, политических репрессиях, об укреплении тоталитарного коммунистического режима в Александропольском уезде (рук. к.ист.н. К.Алексян).

В 2018 г. в рамках темы «Общественная и культурно-образовательная жизнь Александрополя в конце XIX в. и в начале XX в.» (рук. к.ист.н. Г.Айвазян) исследованы достижения обществоведческой мысли в сфере философии образования, отвечая на вопросы о важности

женского образования в Александрополе, об идеологической-теоретической основе методологических принципов открытия женских школ,

В рамках программы в 2018 г. в Центре продолжалась тема «Пережившие Геноцид» (рук. к.ист.н. И.Авагян), которая посвящена собранию и разработке свидетельств размещенных в период Геноцида в Александрополе западноармянских сирот и их потомков. Параллельно проводилось исследование мемориальных памятников городского старого кладбища, старых домов из улиц исторического центра Гюмри, которые представляли архитектурную ценность.

В 2018 г. продолжалось социологическое исследование «Социально-экономическое и демографическое положение Ширака в конце XX в. и в начале XXI в.» (рук. к.ист.н. А.Бояджян), с целью представлять социально-экономические и структурные изменения поселений марза, выявлять современные особенности этно-демографических процессов в марзе.

В общем, группой историков истории Центра в 2018 г. опубликовала 17 статей (4 – зарубежом), участвовали на 5-и международных конференциях (1 - зарубежом), подготовили к публикации 19 статей (7 - зарубежом) и 2 монографии: 6-й выпуск серии книг «Пережившие Геноцид» (16 печ. лист.) и «Александропольский уезд в период установления советской власти (1921-1922 гг.)» (18 печ. лист.).

Важной составной программы “Археологические и историко-культурные исследования Ширака” это исследование археологических памятников региона. В 2018 г. в рамках темы группа археологов Центра (рук. к.ист.н. Л.Еганян) проводила плановые раскопки археологического памятника эпохи ранней бронзы Мец Сепасара (июнь-июль) у южного подножья горы, для того, чтобы получить более целостную картину границ храмового комплекса. В раскопанных материалах много каменных идолов, осколочной керамики, разных ритуальных предметов. В августе в составе немецко-армянской совместной экспедиции группа участвовала в раскопках крепости-поселения-некрополя XIII-VIII вв. до н.э. Азатана, а в сентябре – в Джрапи, на спасательных раскопках некрополя эпохи железа.

Группа с научными докладами участвовала в 2 международных и 1 республиканской научных конференциях, опубликовала 5 статей (3 - зарубежом), подготовили к публикации 3 статьи. Готова к публикации монографию «Материальная и духовная культура Мец Сепасара» (18 печ. лист.).

Важной составляющей базовой научно-исследовательской программы Центра является научная оценка богатого этнографического наследия Ширака. В рамках программы в 2018 г. было продолжено исследование темы «Социо-нормативная и гуманитарная культура города Александрополя-Ленинакана-Гюмри» (рук. к.ист.н. К.Базеян), в частности, исследование воздействия иноэтнической, в основном русской культуры на формирование города Александрополя. В итоге исследования были выявлены конкретные проявления русской и ею опосредованной европейской культуры в градостроительстве, архитектуре, комплексе жилья, а также на жизнеобеспечение населения и в духовной культуре Александрополя.

По теме «Современные метаморфозы народных обрядов и праздников Ширака, культура празднеств» (рук. к.псих.н. К.Саакян) в 2018 г. было продолжено истолкование традиционной армянской культуры праздников и их современных развитий в Шираке. По случаю 30-й годовщины Спитакского землетрясения, сравнивая теоретико-практические исследования о разных бедствиях, происходивших на земле, дифференцировались особенности укрепления

генофонда разных народов и их механизмов самозащиты в процессе психокоррекции, выявились современные вызовы преодоления стрессов.

В 2018 г. была также продолжена этномузыкологическая тема «Современные проблемы и тенденции развития традиционной музыки Ширака» (рук. канд. иск. А.Арутюнян). Исследованы современные проявления скорбных песнопений с разножанровыми образцами, как традиционные, так и метаморфозные. Сделано заключение о том, что этот жанр - один из уникальных в современном музыкальном фольклоре Ширака, который не только сохранил свою основную функцию, но и важные механизмы традиционного песнесложения. В селах Цогамарк, Арпени, Гоговит Ширакского марза записаны и обработаны около 100 музыкально-поэтических фольклорных образцов.

В 2018 г. завершился исследование этнолингвистического характера: исследование в разных лингвокультурах колыбельных, как фольклорных текстов с анализом их языково-стилистических и содержательных особенностей (рук. А.Матикян). В качестве кандидатской диссертации она будет защищена в декабре с.г. Результаты исследования могут быть использованы в преподавательских курсах лингвокультурологии, стилистики, межкультурной коммуникации.

В общем группа этнологов Центра в 2018 г. подготовила к изданию 1 монографию («Цех александропольских ашугов» 17 печ. листов) и 3 статьи, опубликовала 10 научных статей (3 - зарубежом), сделала доклады в 17-и научных конференциях (5 - зарубежом), представила на защиту 1 кандидатскую диссертацию.

В 2018 г. в Центре в рамках проводимой программы в общем расчете было опубликовано 33 научной статьи (11 – в загранице), сделана 25 доклада на научных конференциях (6 - зарубежом), подготовила к публикации 4 монографии. Вышел в свет 21-й том период сборника Центра «Научные труды», на территории марза были проведены раскопки 3-х археологических памятников, организованы 2 этнографические экспедиции, 17 научных семинаров. Действовали двуязычный сайт-страница (www.shirakcenter.sci.am) Центра и страница на фейсбуке, с подробной информацией о научной, научно-организационной и издательской деятельности Центра.

И/о директора

С.Айрапетян

Научный секретарь

А.Арутюнян

3. Результаты полученные тематическим финансированием в 2018 г.

С сентября 2018 г. в Центре выполняются две темы с двухгодичным сроком, прошедшие по конкурсу “Программа поддержки научных исследований, проводимых в научных организациях Ширака” Государственного комитета науки НАН РА.

По программе первого года темы **“Реалии 1918-20 гг. в контексте исторической памяти населения Ширака”** (рук. к.ист.н. К.Базеян), в сентябре-ноябре с.г. проведены поисковые и собирательные работы архивных материалов в Институте археологии и этнографии НАН РА, в Национальном архиве Армении, в Армянском этнографическом музее мемориального комплекса Сардарапата.

В рамках мероприятий предусмотренных по программе первого года темы **“Демографические процессы в Александропольском гаваре в первом 20-летию 20-го века”** научной темы (рук к.ист.н. А.Айрапетян), в сентябре-декабре с.г. проведены анализ специальной литературы в Национальной библиотеке РА, поисковые и собирательные работы архивных материалов в Национальном архиве Армении, а также исследование армянской периодической печати.

И/о директора

С.Айрапетян

Научный секретарь

А.Арутюнян

ANNUAL REPORT
on the Main Results of Scientific Researches and Activities of
NAS RA Shirak Center for Armenological Studies in 2018

1. Among the Center's main outcomes in 2018, we can single out the following ones:

a. During the expansion of the Mets Sepasar's excavation site, three adjacent shelters were revealed of the Bronze Age, where the abundance of stone found in various tools allows to determine that excavations are the oldest stone tools/sup.: PhD in History L. Yeganyan/.

b. The burial materials found during the rescue excavations of Jrapı and the abundance of Urartian materials dating back to 7th century BC is one of the unique facts that testifies the interrelations of Shirak's native tribes and Urartians living in 7th century BC.

c. The excavations of Azatan completely reestablished the fact that the settlement and the fort were declining in the 8th-7th centuries. In the castle, the invention of absorbed cellars is a novelty in the housing architecture of ancient Armenia /sup.: H. Khachatryan/.

d. The locations of Virtirukh Etiun country/11-12 c. BC/ and its capital Amigui have been specified and new etymologies have been proposed for the names of the *Shirak Tekor/ Tikor* river and its coastal settlement *Tikor/ Digor*. The centers having light and sun worship have been discovered in the cuneiform country Etiuni by the corresponding etymology of cuneiform toponymes and linguistic-ethnographic facts having the indication to prove that the population in Etiuni country has had predominantly Indo-European-Armenian descent, cult and structure typical of Indo-Europeans/sup. : Doctor of Historical Sciences S. Petrosyan/.

e. The 21st volume of the periodical "Scientific Works" of the Center was published with 240 pages /editor: Doctor of Philological Sciences S. Hayrapetyan/.

2.The Main Results of 2018 Funded by Basic Funding

In 2018 Shirak Center for Armenian Studies of NAS carried on scientific and research project '**Shirak's Archaeological and Historio-Ethnographical Survey-2**'/sup.: Doctor of Phil. Sc. S. Hayrapetyan/.

---- Within this framework, the study of the historical realities of different periods of Shirak continued in the Center. In the scope of the theme "**The Akhurian basin in the 1st millennium BC**" the group /sup.: Doctor of Hist. Sc. S. Petrosyan/ has carried out the study of the locations in the Akhuryan Basin in II-I BC, clarifying the location of the neighborhoods of Erihani and their cultures and linguistic belonging.

In particular, the settings of Virtirukhi Etiuni country and its capital Amigui have been clarified and new etymologies have been proposed for Shirak *Tekor/ Tikor* river and its coastal settlement *Tikor/ Digor*. The centers having light and sun worship have been discovered in the cuneiform country Etiuni by the corresponding etymology of cuneiform toponymes and linguistic-ethnographic facts having the indication to prove that the population in Etiuni country has had predominantly Indo-European-Armenian descent, cult and structure typical of Indo-Europeans.

In 2018 historio-demographic studies of the historical province and its adjacent territories have been carried out in the Center.

One of the themes, "**Historical Tayq Province in 16-19cc**" /sup.: PhD in Historical Sc.A. Akopov/, in 2018 a detailed survey of the administrative and demographic picture of the Armenian populated provinces of Tayq's Kiskim and Tortum, which is part of the Ottoman Empire, has been thoroughly studied. For this purpose 2 private visits have been organized in Western Armenia /Tayq/; contacts have been established and a partnership has been planned with the Ardahan University researchers.

Within the framework of the theme "**Aleksandrapol province in 1918-20**" / sup.:PhD in Hist. Sc. A.Hayrapetyan / in 2018 the work was of scientific appraisal - Alexandrapol, which was captured by the Ottoman troops in September, the activities of the diplomatic mission of the Republic of Armenia, established by G. Khoyetsyan, together with the civil self-governance body, was based on the provisions of other well- it has become an important body not only concentrating on the public and state affairs of the province but also the intermediary body between the national and the Turkish commander, collecting exclusive information about the activities of the administrative and juridical affairs.

Within the framework of theme "**The Province of Alexandrapol in 20-30 of the XX c.**" in 2018 the study concerning the political history of the region dating back to the Soviet power /1921-1930/ has been investigated touching upon the issues of the first elections of Boards in the province of Aleksandrapol, the Soviet statebuilding, political violences, the Communist Manner /sup.: PhD in Hist. Sc. K. Aleksanyan/.

In the scope of the theme "**Cultural and educational life of Alexandropol in the end of XIX and beginning of 20th c.**" /sup.: PhD in Hist. Sc G. Ayvazyan / some important issues were being

illustrated in the direction of philosophy of education, trying to answer the importance of the education in the city, questions about the methodology and the principles of the opening of female schools.

In the framework of the project in 2018 the theme "**Those who have survived the Great Genocide**" /sup. PhD in Hist. Sc. I. Avagyan/ was continued in the Center dedicated to the collection and elaboration of genealogical information about the Western Orphans and their descendants in Shirak and parts of Aleksandrapol. Particularly, the study of the monumental architectural monuments in the old city cemetery, in the streets of the historic city of Gyumri has been carried out.

In 2018 the sociological research has been carried on the theme "**Socio-Economic and Demographic Situation in Shirak Region at the Beginning of the 21st Century**" /sup.: PhD in Hist. Sc. A. Boyajyan/ aimed at presenting socio-economic and structural changes in region's settlements, revealing the peculiarities of current ethno-demographic processes in the region.

In general, the group of historians in the Center in 2018 has published 17 articles / 4 abroad/, participated in 5 international /1 abroad/ conferences, 19 articles have been prepared for publication /7 abroad/ and 2 monographs: the 6th edition of the series "Those Who Have Survived The Great Genocide" /16 p.m/ and "Alexandrapol province during the establishment of the Soviet power (1921-1922)" /18 p. m/.

--One of the main components of the project "Shirak's Archaeological and Historical and Ethnographical Studies" is the survey of archaeological monuments.

In 2018, the Center's archaeologists group / sup.: PhD in Hist. Sc. L. Yeganyan/ the planned excavations of **Mets Sepasar's Early-Bronze Age Archaeological Monument** /June-July/ has carried out in the southern part of the hillside to have a more complete picture of the planning of the temple complex. Among the exciting materials there are stone idols, fragmentary ceramics, ritual objects.

In August, in the Armenian-German expedition, the group has participated in the excavations of Azatan's castle-settlement-nicrople XIII-VIII BC and in September the rescue excavations in Jrapı's Iron-Age Tomb.

The group has participated in 2 international and 1 republican conferences, has published 5 articles /3 abroad, 3 have been in the process of publication/. The monograph "Mets Sepasar's Material and Spiritual Culture" has been prepared for publication/18 p.m. /

One of the key components of the core research program in the Center is its appreciation of its rich ethnic heritage.

In the scope of the project in 2018 the study of the theme "**Aleksandrapol- Leninakan-Gyumri's Socionormative and Humanitarian Culture**" has been implementing /sup.: PhD in Hist. Sc. K. Bazeyan/. As a result of the research, concrete manifestations of Russian and mediated European culture in Alexandrapol urban development, architecture, housing complex, as well as in the population's livelihood and spiritual culture are raised.

On the subject of national and psychological nature /sup.: PhD in Psychology K. Sahakyan/of "**Modern transformations of Shirak folk rituals and holidays, carnival culture**" in 2018 the commentation of unique Armenian culture and the current developments in Shirak have been implementing. On the occasion of the 30th anniversary of the disaster, with the comparative analysis of disasters in different countries we have identified the peculiarities of strengthening self-defense mechanisms in the process of regenerations and the challenges of overcoming the stress.

In 2018 the theme “**Modern issues of Shirak traditional music and the trends of its development**” of national and musicological nature has also been carried out /PhD in Art Studies H> Harutyunyan/. Modern manifestations of the lament genre have been studied with multiform generic samples, as well as with the transformed versions of traditional samples. It has been deduced that the lamentation is the unique genre of Shirak musical folklore that it has not only kept its function but also the traditional song forming mechanisms.

In Tsoghamarg, Arpeni, Goghovit villages of Shirak region there have been recorded about 100 musico-folklore samples which are now in the process of cultivation.

In 2018 one more research of folklore studies has been implemented: **comparative survey of lullabies as folk text**, with the analysis of their linguostylistic and content peculiarities/sup.: H. Matikyan/, which as a PhD thesis will be defended in December.

The outcomes of the research are practically applicable in the courses of Linguo-culture, Stylistics, Intercultural Communications.

In general, the ethnographers’ group of the Center in 2018 has prepared for publication 1 monograph /” Aleksandrapol’s Ashough Trade Unions”, 17p.m./and 3 articles, has published 10 scientific articles /3 abroad/, has had 17 reports of international conferences/5 abroad/ and has presented 1 PhD thesis for defense.

In 2018 in the scope of the project 32 scientific articles /10 abroad/, 25 reports of conferences /6 abroad/, 25 articles have been prepared for publication/6 abroad/, 4 monographs have been prepared for publication in the Center.

The 21st volume of the periodical collection "Scientific Works" has been published, 3 excavations in the regions, 2 ethnographic expeditions, 15 scientific seminars were conducted in the region.

The two-language website (www.shirakcenter.sci.am) and the Facebook page were posted on the Internet with detailed information on the scientific, scientific-organizational and publishing activities of the Center.

Acting Director of Shirak Center for
Armenological Studies NAS RA

S. Hayrapetyan

Scientific Secretary

H. Harutyunyan

3. The Results Got by Means of Thematic Financing in 2018

Since 2018 September, the Center has been implementing a two-year two-year theme by the Science Committee of the Ministry of Education and Science of the Republic of Armenia "Scientific Research Assistance Program in Shirak Region Scientific -2020". **"From 1918 to 1921, Realities in the Context of Historical Memory of Shirak Population "**/ sup. K. Bazeyan / within the framework of events envisaged by the first year Search and retrieval of archival materials was carried out in the Institute of Archeology and Ethnography of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, the National Archive of Armenia and the Armenian Ethnographic Library of Sardarapat memorial complex in September-November.

Within the framework of the events envisaged by the first year in September-December-December,

"Demographic Processes in the Alexandropol Territory in the First Twentieth of 20th Century" /sup.: PhD in Hist. Sc. A.Hayrapetyan / analysis of academic literature has been made in the National Library of the Republic of Armenia, search and collection of materials planned in the National Archives of Armenia, as well as the study of Armenian press.

Acting Director of Shirak Center for
Armenological Studies NAS RA

S. Hayrapetyan

Scientific Secretary

H. Harutyunyan